

ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ
ЗАКЛАД « МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»

КУРСОВА РОБОТА

(ПРОЕКТ)

З дисципліни «Господарський процес»

на тему: «Поняття, предмет і система господарського
процесуального права»

Студента Бакуна
Євгена Станіславовича
Курсу IV
групи: ТУбц-8-22-Б₁Пр(4,6зс)
напряму Право
спеціалізація -
Керівник: Бровко Наталія
Іванівна, д.ю.н., професор
Оцінка: _____
Національна шкала _____
Кількість балів _____ ECTS _____

Члени комісії

_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)

м. Київ-2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА	6
1.1 Поняття господарського процесуального права.	6
1.2 Становлення та історичний розвиток господарського процесуального права в Україні.	8
1.3 Принципи господарського процесуального права.	10
1.4 Взаємозв'язок господарського процесуального права з іншими галузями права.	13
РОЗДІЛ 2 ПРЕДМЕТ І СИСТЕМА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА	16
2.1 Предмет господарського процесуального права: визначення та основні категорії.	16
2.2 Система господарського процесуального права: склад і структура норм.	18
2.3 Класифікація господарських процесуальних норм.	20
2.4 Нормативно-правові джерела господарського процесуального права.	22
РОЗДІЛ 3 ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА	24
3.1 Органи, що здійснюють господарське судочинство.	24
3.2 Основні стадії господарського процесу.	25
3.3 Аналіз судової практики та приклади застосування господарського процесуального права.	28
3.4 Проблеми та перспективи розвитку господарського процесуального права в Україні.	30
ВИСНОВКИ	31
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	32
ДОДАТКИ	34

ВСТУП

Господарське процесуальне право є однією з ключових галузей правової системи України, оскільки воно забезпечує ефективне функціонування господарського судочинства, спрямованого на справедливий, неупереджений і своєчасний розгляд спорів між суб'єктами господарювання. Ця галузь права визначає чітку процедуру подання позовів, розгляду справ, прийняття судових рішень та їх виконання, що гарантує дотримання принципів законності, рівності сторін, диспозитивності та змагальності. Вона регламентує діяльність не лише судів, але й учасників процесу — підприємств, організацій, установ, фізичних осіб-підприємців, державних органів, — забезпечуючи баланс їхніх прав і обов'язків у господарських правовідносинах [1].

Крім того, господарське процесуальне право виконує важливу стабілізуючу функцію у сфері економічних відносин, адже сприяє зміцненню договірної дисципліни, захисту прав власності, розвитку ринкових механізмів та забезпеченню довіри до судової системи. Таким чином, воно виступає невід'ємною складовою правового регулювання економіки, сприяє формуванню правової держави та створює умови для сталого розвитку підприємництва в Україні.

Актуальність дослідження цієї теми зумовлена сучасними викликами розвитку ринкової економіки, інтеграційними процесами та необхідністю вдосконалення правового регулювання господарської діяльності. У сучасних умовах ефективність функціонування господарського процесуального права безпосередньо впливає на економічну стабільність держави, захист прав підприємців та інвесторів, а також на забезпечення справедливого судового розгляду господарських спорів.

Предметом дослідження даної роботи є система господарського процесуального права як сукупність правових норм, що регулюють порядок здійснення господарського судочинства та реалізацію процесуальних прав і

обов'язків учасників господарських відносин. Водночас об'єктом дослідження виступають суспільні відносини, які виникають у сфері здійснення господарської діяльності та регулюються нормами господарського процесуального права.

Метою роботи є комплексний аналіз поняття, предмету та системи господарського процесуального права, визначення його основних елементів та принципів, а також оцінка практичного значення і проблем сучасного розвитку галузі.

Для досягнення поставленої мети були визначені наступні **завдання**:

1. Дослідити історичні етапи становлення господарського процесуального права в Україні.

2. Визначити поняття, предмет і принципи господарського процесуального права.

3. Проаналізувати систему господарського процесуального права та класифікацію його норм.

4. Розглянути практичне застосування господарського процесуального права на прикладі судової практики та діяльності органів господарського судочинства.

5. Виявити проблеми та шляхи вдосконалення господарського процесуального права в сучасних умовах.

У дослідженні використано комплекс **методів** наукового пізнання, зокрема порівняльно-правовий аналіз, системний підхід, історико-правовий метод, формально-юридичний аналіз, а також метод аналізу судової практики. Наукове джерельне підґрунтя роботи становлять закони та підзаконні акти України, наукові праці вітчизняних та зарубіжних авторів, матеріали судової практики та статистичні дані.

Структурно робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Перший розділ присвячений теоретичним основам господарського процесуального права, його поняттю, історичному розвитку та принципам. У другому розділі розглядаються

предмет і система господарського процесуального права, класифікація його норм та нормативно-правові джерела. Третій розділ зосереджений на практичному застосуванні господарського процесуального права, аналізі судової практики, а також проблемах і перспектив розвитку галузі.

Таким чином, проведене дослідження має на **меті** комплексно оцінити сучасний стан господарського процесуального права, його системні характеристики, а також окреслити напрями його подальшого розвитку, що є важливим для забезпечення ефективного правового регулювання господарської діяльності та зміцнення правової держави в Україні.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА

1.1. Поняття господарського процесуального права

Господарське процесуальне право є самостійною та важливою галуззю національної правової системи України, що регулює суспільні відносини, які виникають у процесі здійснення господарського судочинства, а також у ході вирішення інших економічних спорів, пов'язаних із діяльністю суб'єктів господарювання. Його норми визначають порядок звернення до господарського суду, процедуру розгляду справ, ухвалення та виконання судових рішень, а також права, обов'язки та відповідальність усіх учасників процесу [12].

Основна мета господарського процесуального права полягає у забезпеченні законності, об'єктивності, справедливості та ефективності судового розгляду господарських спорів. Через систему процесуальних норм держава гарантує підприємствам, установам, організаціям і фізичним особам-підприємцям можливість відновлення порушених прав та інтересів, що виникають у сфері господарської діяльності. Таким чином, господарське процесуальне право виступає дієвим механізмом захисту суб'єктів господарювання від неправомірних дій контрагентів, органів державної влади чи місцевого самоврядування [4].

Окрім того, ця галузь права сприяє стабільності економічного обороту, формуванню високої правової культури підприємництва та підвищенню рівня довіри до судової влади. Її функціонування забезпечує реалізацію принципів верховенства права, рівності сторін перед законом і судом, змагальності, диспозитивності та гласності. Водночас господарське процесуальне право виконує превентивну функцію — воно стимулює

сторони до добровільного дотримання договірних зобов'язань та запобігає виникненню конфліктів у сфері господарської діяльності.

Таким чином, господарське процесуальне право не лише визначає правові рамки судового вирішення економічних спорів, а й забезпечує належний рівень правового захисту учасників ринкових відносин, сприяє розвитку стабільної економічної системи та утвердженню принципів правової держави в Україні [6].

У сучасній науковій літературі господарське процесуальне право розглядається як цілісна система правових норм, які визначають порядок звернення до господарських судів, правила провадження у справах, механізми прийняття та виконання судових рішень, а також регламентують процесуальні права й обов'язки учасників судового процесу. Така дефініція акцентує увагу на тому, що господарське процесуальне право має не лише процедурне, а й глибоке правозахисне значення, адже воно створює дієвий правовий інструментарій для відновлення порушених або оспорюваних прав і законних інтересів суб'єктів господарювання.

Регулятивний характер господарського процесуального права проявляється у встановленні чітких правил поведінки для всіх учасників судового процесу — сторін, третіх осіб, прокурора, органів державної влади тощо. Завдяки цьому забезпечується впорядкованість і передбачуваність господарського судочинства, що є важливою умовою для стабільного функціонування економічної системи [4].

Охоронна функція цієї галузі права полягає у захисті суб'єктивних прав та законних інтересів учасників господарських відносин від будь-яких форм порушення, у тому числі з боку інших суб'єктів підприємницької діяльності, органів влади чи місцевого самоврядування. Саме через механізми господарського процесу держава реалізує гарантії судового захисту, забезпечує неупереджене вирішення спорів і відновлення справедливості у сфері господарських відносин.

Таким чином, господарське процесуальне право виконує подвійну роль: воно одночасно впорядковує процесуальні дії учасників судочинства (регулятивна функція) і забезпечує захист їхніх прав та інтересів (охоронна функція). У сукупності це робить цю галузь невід'ємним елементом правового механізму забезпечення стабільності, прозорості та справедливості господарських відносин у сучасній Україні.

1.2. Історичний розвиток господарського процесуального права в Україні

Становлення господарського процесуального права в Україні має тривалу та складну історію, що пройшла кілька послідовних етапів, тісно пов'язаних із розвитком економічної системи держави та трансформацією правових інститутів. У радянський період господарське судочинство існувало у формі так званого арбітражного розгляду спорів між державними, кооперативними та громадськими підприємствами, установами й організаціями. Основні норми, що регулювали порядок вирішення таких спорів, були закріплені в Господарському кодексі Української РСР, а також у низці підзаконних актів і процесуальних положень, які визначали компетенцію державного арбітражу [10].

Державний арбітраж, який діяв у межах планової економіки, мав переважно адміністративно-організаційний характер і не був незалежним судовим органом у сучасному розумінні цього терміна. Його діяльність спрямовувалася не стільки на захист прав суб'єктів господарювання, скільки на забезпечення виконання державних планових завдань, дисципліни постачань та ефективності управління державною власністю. Відносини між підприємствами розглядалися не як рівноправні економічні зв'язки, а як елементи єдиної централізованої системи господарювання, підпорядкованої державі.

Проте навіть у той період було закладено основи спеціальної процесуальної форми вирішення господарських спорів — формувалися принципи розгляду справ на підставі письмових доказів, створювалися норми, що визначали порядок подання позовів, строки розгляду справ, винесення рішень та їх виконання. Це стало фундаментом для подальшого становлення господарського процесуального законодавства незалежної України [5].

Отже, радянський етап розвитку господарського процесуального права відіграв важливу роль у формуванні базових інституцій господарського судочинства, хоча й був обмежений рамками планово-адміністративної економіки. Саме з переходом до ринкових відносин і проголошенням незалежності України розпочалася нова стадія еволюції цієї галузі права, спрямована на створення сучасної системи господарських судів та утвердження принципу судового захисту прав усіх суб'єктів господарювання.

Після проголошення незалежності України господарське процесуальне право зазнало глибокої трансформації, що стала складовою загального процесу реформування національної правової системи та переходу до ринкової економіки. З утвердженням принципів самостійності підприємництва, приватної власності та договірної свободи виникла нагальна потреба у створенні нового, сучасного механізму судового захисту прав суб'єктів господарювання [11].

Прийняття у 1991 році Господарського процесуального кодексу України (ГПК) стало одним із ключових етапів становлення національної системи господарського судочинства. Цей нормативний акт закріпив принципи незалежності судів, рівності сторін, гласності процесу, змагальності та диспозитивності. Було визначено чіткий порядок подання позовів, процедури підготовки справ до розгляду, проведення судових засідань, ухвалення та виконання судових рішень. Уперше господарські суди отримали статус незалежних судових органів, покликаних не лише

контролювати виконання господарських зобов'язань, а й забезпечувати справедливе вирішення спорів між підприємствами, установами, організаціями та підприємцями [6].

Подальший розвиток господарського процесуального права відбувався у контексті глибоких правових реформ. Важливими віхами стали зміни до Конституції України, реформа судової системи, а також прийняття нової редакції Господарського процесуального кодексу у 2017 році, яка суттєво модернізувала процесуальні механізми відповідно до європейських стандартів правосуддя. Зокрема, було впроваджено інститут електронного суду, посилено вимоги до доказів, удосконалено процедури апеляційного та касаційного оскарження, а також запроваджено елементи альтернативного врегулювання спорів (медіації).

Сьогодні вдосконалення господарського процесуального законодавства триває з урахуванням вимог євроінтеграційних процесів, рекомендацій Ради Європи та практики Європейського суду з прав людини. Українське господарське судочинство поступово наближається до європейських стандартів ефективності, доступності та справедливості судового захисту [12].

Отже, трансформація господарського процесуального права після 1991 року ознаменувала перехід від адміністративно-командної моделі вирішення спорів до сучасної судової системи, заснованої на принципах верховенства права, незалежності суду та захисту законних інтересів усіх учасників господарських відносин.

1.3. Принципи господарського процесуального права

Принципи господарського процесуального права є основоположними положеннями, які забезпечують правильне застосування норм та ефективність судового захисту.

До основних принципів господарського процесуального права належать фундаментальні положення, що визначають зміст і спрямованість усієї діяльності господарських судів, забезпечують законність, ефективність і справедливість судового розгляду. Розглянемо кожен із них детальніше [7].

1. Принцип законності. Законність є основоположним принципом господарського процесуального права, який передбачає, що всі процесуальні дії суду та учасників процесу повинні здійснюватися виключно на підставі, у межах та у спосіб, передбачений законом. Це означає, що суд, приймаючи рішення, має керуватися Конституцією України, Господарським процесуальним кодексом та іншими нормативно-правовими актами. Будь-які порушення процесуальних норм чи вихід за межі компетенції суду є неприпустимими. Принцип законності гарантує дотримання прав усіх сторін, забезпечує довіру до судової влади та стабільність правового порядку.

2. Принцип рівності сторін. Рівність сторін у господарському процесі означає, що кожен учасник судового розгляду — позивач, відповідач, третя особа — має однакові процесуальні права та обов'язки. Жодна зі сторін не може мати переваг у доступі до доказів, поданні заяв, пояснень або клопотань. Суд зобов'язаний забезпечити сторонам рівні умови для реалізації їхніх прав на захист, доведення позиції та оскарження судових рішень. Цей принцип є проявом демократичності судового процесу й сприяє ухваленню справедливого рішення на основі змагальності сторін [13].

3. Принцип справедливості. Справедливість полягає у неупередженому, об'єктивному та чесному розгляді господарських спорів. Суд має діяти незалежно від будь-яких зовнішніх впливів, уподобань чи інтересів учасників процесу, а рішення повинні ґрунтуватися виключно на встановлених фактах та доказах. Реалізація цього принципу сприяє зміцненню авторитету судової влади та довіри до правосуддя, адже саме справедливість є основною метою судової діяльності.

4. Принцип економичності та оперативності. Цей принцип вимагає, щоб господарське судочинство здійснювалося швидко, раціонально та без зайвих

матеріальних і часових витрат. Суд має забезпечити розгляд справи у розумні строки, запобігати зловживанням процесуальними правами, а також сприяти мирному врегулюванню спорів. Ефективність судового процесу важлива не лише для сторін, а й для економічного обороту в цілому, адже затягування судових справ може призвести до фінансових збитків та дестабілізації господарських відносин [8].

5. Принцип гласності. Гласність означає відкритість судового процесу для громадськості та засобів масової інформації. Судові засідання, як правило, проводяться у відкритому режимі, а судові рішення підлягають оприлюдненню. Це сприяє прозорості діяльності судів, контролю з боку суспільства та підвищує рівень довіри до судової системи. Разом із тим закон передбачає можливість проведення закритих засідань у виняткових випадках (наприклад, коли йдеться про державну чи комерційну таємницю).

6. Принцип неперервності судочинства. Принцип неперервності означає, що розгляд господарської справи повинен здійснюватися без необґрунтованих перерв і затримок, до моменту винесення остаточного рішення. Суддя, який розпочав розгляд справи, має завершити його у визначені процесуальні строки, а судові рішення — бути виконаним у повному обсязі. Це забезпечує стабільність процесу, запобігає зловживанню правами з боку учасників справи та сприяє швидкому відновленню порушених прав [14].

Отже, система принципів господарського процесуального права формує основу всього господарського судочинства, забезпечуючи його законність, ефективність, справедливість і довіру суспільства до правосуддя. Саме їх дотримання гарантує досягнення основної мети господарського процесу — своєчасний, об'єктивний і неупереджений захист прав та законних інтересів суб'єктів господарювання.

Ці принципи створюють основу для побудови ефективної системи господарського процесуального права, забезпечують довіру до судової системи та стимулюють правосвідомість суб'єктів господарської діяльності.

1.4. Взаємозв'язок господарського процесуального права з іншими галузями права

Господарське процесуальне право перебуває у тісному взаємозв'язку з іншими галузями національного права, оскільки його норми не діють ізольовано, а функціонують у межах єдиної правової системи. Цей взаємозв'язок забезпечує цілісність правового регулювання господарських відносин, узгодженість процедур судового захисту та ефективність правозастосування [9].

1. Взаємозв'язок із цивільним правом. Цивільне право виступає однією з основних матеріальних галузей, норми якої визначають зміст і характер майнових та немайнових відносин, що часто стають предметом розгляду господарських судів. Саме на підставі норм цивільного права суд визначає, чи було порушене право власності, договірні зобов'язання, відповідальність за невиконання чи неналежне виконання договору тощо. Таким чином, господарське процесуальне право забезпечує реалізацію норм цивільного права у практичній площині — через судовий механізм захисту прав і законних інтересів суб'єктів господарювання.

2. Взаємозв'язок із цивільним процесуальним правом. Хоча господарське процесуальне право є самостійною галуззю, воно має багато спільного з цивільним процесуальним правом, оскільки обидві галузі регулюють судові процедури розгляду спорів. Цивільний процесуальний кодекс України застосовується у випадках, коли Господарський процесуальний кодекс не містить спеціальної норми щодо певного питання або коли господарські спори мають спільні риси з цивільними (наприклад, спори щодо прав власності, зобов'язань чи виконання договорів). Такий зв'язок сприяє узгодженості судової практики, уніфікації процесуальних правил та підвищенню ефективності судочинства [15].

3. Взаємозв'язок із фінансовим правом. Фінансове право встановлює правила формування, розподілу та використання грошових ресурсів держави,

регулює питання оподаткування, бюджетних відносин, державного кредиту та бухгалтерського обліку. Господарські спори нерідко виникають саме на перетині господарського та фінансового права — наприклад, у випадках оскарження податкових рішень, фінансових санкцій, питань відшкодування збитків, пов'язаних із розрахунками між підприємствами. Господарські суди у своїй діяльності спираються на норми фінансового права для правильної оцінки правомірності дій сторін та визначення фінансових наслідків судових рішень [10].

4. Взаємозв'язок із адміністративним правом. Адміністративне право регламентує порядок діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування та їх взаємодію з суб'єктами господарювання. Часто господарські суди розглядають спори, пов'язані з неправомірними рішеннями чи діями контролюючих органів — податкових, митних, антимонопольних тощо. У таких випадках норми адміністративного права визначають правовий статус органів влади, їхні повноваження та межі втручання у діяльність підприємств. Водночас господарський процес забезпечує судовий механізм оскарження таких дій, відновлення порушених прав і притягнення до відповідальності посадових осіб.

Отже, господарське процесуальне право виступає процесуальною основою реалізації норм інших галузей права, створюючи умови для ефективного судового захисту прав і законних інтересів у сфері господарювання. Його взаємозв'язок із цивільним, фінансовим та адміністративним правом забезпечує комплексний характер регулювання економічних відносин і сприяє зміцненню правової держави та верховенства права в Україні.

Така взаємодія забезпечує комплексне регулювання господарських відносин, дозволяє уникнути прогалин у правовому регулюванні та забезпечує єдність правового поля в економічній сфері [16].

Проведений аналіз теоретичних основ господарського процесуального права дозволяє зробити наступні висновки:

1. Господарське процесуальне право є самостійною галуззю права, що регулює процесуальні відносини, пов'язані з розглядом господарських спорів та захистом прав суб'єктів господарювання.

2. Історичний розвиток цієї галузі права в Україні пройшов етапи радянського правового регулювання, становлення незалежної державної системи та поступового гармонізування з міжнародними стандартами.

3. Основними принципами господарського процесуального права є законність, рівність сторін, справедливість, економічність, гласність та неперервність судочинства, що забезпечують ефективність правового регулювання.

4. Господарське процесуальне право тісно взаємодіє з іншими галузями права, що дозволяє комплексно вирішувати економічні суперечки та забезпечує цілісність правового регулювання господарських відносин [11].

Таким чином, розгляд теоретичних аспектів господарського процесуального права створює міцну основу для подальшого аналізу його предмету, системи та практичного застосування, що буде здійснено у наступних розділах роботи.

РОЗДІЛ 2

ПРЕДМЕТ І СИСТЕМА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА

2.1. Предмет господарського процесуального права

Предмет господарського процесуального права – це суспільні відносини, які виникають у процесі здійснення господарського судочинства та інших процесуальних процедур у сфері економічної діяльності. Його сутність полягає у забезпеченні правового регулювання взаємодії учасників господарських відносин під час вирішення спорів, захисті їхніх прав та інтересів, а також у встановленні правил дотримання законності в господарському процесі [17].

До основних аспектів предмета господарського процесуального права належать ключові групи суспільних відносин, що виникають, розвиваються та припиняються у процесі здійснення господарського судочинства. Ці відносини мають процесуальний характер, оскільки їх учасники діють у межах визначених законом процедур і мають конкретні процесуальні права та обов'язки. Розглянемо їх детальніше.

1. Процесуальні відносини між сторонами спору. Центральним елементом господарського процесу є взаємовідносини між сторонами судового спору — позивачем, відповідачем, третіми особами, а також іншими учасниками, які беруть участь у справі. Позивач звертається до суду з вимогою про захист свого порушеного чи оспорюваного права або інтересу, відповідач, у свою чергу, має право подати заперечення, докази чи зустрічний позов. Взаємодія сторін здійснюється на засадах змагальності, рівності та добросовісності. Господарське процесуальне право регулює порядок подання заяв, пояснень, відзивів, клопотань, визначає права сторін щодо подання доказів, участі у судових засіданнях та оскарження судових рішень. Таким

чином, воно створює чіткі правові рамки, у межах яких сторони можуть реалізувати своє право на судовий захист [12].

2. Відносини між судами та учасниками процесу. Ця група відносин охоплює взаємодію суду з усіма учасниками господарського процесу — сторонами спору, експертами, свідками, представниками органів влади, прокурором тощо. Вони виникають у зв'язку з організацією та здійсненням судового розгляду: призначенням судових засідань, викликом сторін, дослідженням доказів, ухваленням рішень і постанов. Господарське процесуальне право встановлює обов'язок суду забезпечувати неупереджений розгляд справи, а також гарантує учасникам процесу право на справедливий суд, доступ до правосуддя, отримання копій судових рішень, участь у засіданнях та подання апеляційних чи касаційних скарг. Такі відносини мають владно-процесуальний характер, оскільки суд діє від імені держави та здійснює правосуддя.

3. Відносини щодо виконання судових рішень. Не менш важливою складовою предмета господарського процесуального права є відносини, що виникають у процесі виконання судових рішень. Саме на цьому етапі відбувається фактична реалізація ухвалених судом актів, тобто відновлення порушених прав і законних інтересів суб'єктів господарювання. Ці відносини включають діяльність органів державної виконавчої служби або приватних виконавців, порядок примусового стягнення коштів, передачі майна, накладення арешту тощо. Господарське процесуальне право визначає правила видачі виконавчих документів, умови зупинення або відстрочення виконання рішень, а також порядок оскарження дій виконавців [18].

Отже, предмет господарського процесуального права охоплює весь комплекс процесуальних відносин — від моменту подання позову до повного виконання судового рішення. Сукупність цих відносин забезпечує ефективну реалізацію правосуддя у сфері господарських відносин, гарантує дотримання законності, справедливості та верховенства права у діяльності суб'єктів підприємництва.

Предмет господарського процесуального права визначає конкретні рамки правового регулювання, які відрізняють його від інших галузей процесуального права, таких як цивільне чи адміністративне процесуальне право.

2.2. Система господарського процесуального права

Система господарського процесуального права – це взаємопов’язана сукупність норм, що регулюють господарський процес, визначають порядок судочинства та взаємовідносини учасників справи. Вона відображає структуровану організацію правового регулювання і забезпечує чітку регламентацію господарських процедур [13].

Система господарського процесуального права України є цілісною, логічно побудованою структурою, яка складається з кількох взаємопов’язаних елементів. Кожен з них має своє призначення та виконує важливу роль у забезпеченні справедливого, ефективного та законного вирішення господарських спорів.

1. Загальна частина. Загальна частина господарського процесуального права становить теоретичну та правову основу всієї галузі. Вона охоплює норми, що визначають:

- предмет і завдання господарського судочинства, його мету та функції у системі правосуддя;
- основні принципи процесуального права – законність, рівність сторін, змагальність, гласність, оперативність, справедливість тощо;
- суб’єктний склад господарського процесу – суд, сторони (позивач, відповідач), треті особи, прокурор, органи державної влади, експерти, свідки тощо;
- поняття доказів і доказування, порядок подання та дослідження доказів у суді;

- правила підвідомчості та підсудності справ, що визначають, які спори розглядаються господарськими судами [19].

Загальна частина виконує роль методологічного підґрунтя, оскільки формує правові рамки для всієї подальшої практики господарського судочинства.

2. Особлива частина. Особлива частина зосереджується на детальному врегулюванні порядку розгляду конкретних категорій господарських справ. Серед них:

- спори, що виникають із договірних відносин – наприклад, невиконання або неналежне виконання зобов'язань за договорами поставки, підряду, оренди, перевезення тощо;
- корпоративні спори – конфлікти між учасниками господарських товариств, спори щодо управління підприємством, розподілу прибутку, виходу учасників із товариства;
- справи про банкрутство (неплатоспроможність) – порядок ініціювання процедури банкрутства, діяльність арбітражних керуючих, черговість задоволення вимог кредиторів;
- податкові, митні та фінансові спори – розгляд справ, пов'язаних із нарахуванням податків, зборів, штрафів, сплатою митних платежів або бюджетними правовідносинами [14].

Ця частина забезпечує конкретизацію норм загальної частини, дозволяючи ефективно застосовувати їх у практичних ситуаціях, що виникають у господарській діяльності.

3. Прикінцева частина та норми про виконання судових рішень. Цей елемент системи визначає механізми реалізації судових актів, а також порядок перегляду судових рішень у різних інстанціях. Зокрема:

- регламентується процедура апеляційного та касаційного оскарження, яка гарантує право сторін на перевірку законності та обґрунтованості судового рішення;

- встановлюються норми про перегляд справ за нововиявленими або виключними обставинами, що забезпечує гнучкість судової системи та можливість виправлення судових помилок;
- описується виконавче провадження, тобто порядок реалізації судових рішень через державну виконавчу службу чи приватних виконавців, що гарантує фактичне відновлення порушених прав [20].

Таким чином, система господарського процесуального права — це взаємопов'язаний комплекс норм, який забезпечує послідовність і цілісність у вирішенні господарських спорів: від подання позову до фактичного виконання судового рішення. Її побудова відображає прагнення законодавця створити ефективну, справедливу й прозору модель судочинства, яка відповідає як національним інтересам, так і європейським правовим стандартам.

2.3. Класифікація господарських процесуальних норм

Господарські процесуальні норми становлять основу функціонування господарського судочинства та забезпечують порядок, законність і справедливість у розгляді господарських спорів. Вони є спеціальними правилами поведінки для учасників процесу та судових органів і водночас механізмом захисту порушених прав та інтересів у сфері господарської діяльності. Для глибшого розуміння їхньої структури та функціонального призначення ці норми можна класифікувати за кількома критеріями [15].

1. Класифікація за характером регулювання. За цим критерієм господарські процесуальні норми поділяються на три групи:

- Процесуальні норми — встановлюють порядок здійснення судочинства, визначають, як подаються позови, як організовується розгляд справ, досліджуються докази та ухвалюються рішення. Вони регламентують

діяльність судів, процесуальні дії сторін та інших учасників, забезпечують дотримання принципів змагальності, гласності, рівності сторін і законності.

- Матеріальні норми — визначають права та обов'язки учасників господарського процесу. Наприклад, вони встановлюють право сторін на подання доказів, висловлення заперечень, оскарження судових рішень та участь у виконавчому провадженні. Матеріальні норми забезпечують юридичну основу, на якій будується захист прав та законних інтересів учасників господарських відносин.

- Охоронні норми — спрямовані на забезпечення захисту порушених прав. Вони регламентують механізми примусового виконання рішень, накладення забезпечувальних заходів, притягнення сторін до відповідальності за порушення процесуальних правил або невиконання рішень суду [2].

2. Класифікація за сферою застосування. Цей критерій виділяє норми:

- Загальні — поширюються на всі категорії господарських спорів, незалежно від їхньої специфіки. До них належать правила про порядок подання позову, строків розгляду справ, участь третіх осіб, порядок дослідження доказів та загальні вимоги до складання судових рішень.

- Спеціальні — регулюють конкретні види спорів або ситуацій, що мають особливості. Наприклад, спеціальні норми визначають порядок розгляду корпоративних спорів, справ про банкрутство, податкових чи митних спорів, а також регулюють процедурні особливості спорів щодо окремих видів договорів чи зобов'язань. Спеціальні норми деталізують загальні правила і враховують специфіку конкретного виду господарських правовідносин.

3. Класифікація за змістом. За цим критерієм норми поділяють на [4]:

- Регламентуючі норми — визначають конкретний порядок дій учасників процесу та суду. Вони описують процедури подання позовів, строків на подання документів, порядок дослідження доказів, виклику свідків та експертів, а також оформлення та оголошення судових рішень.

- Контрольні норми — встановлюють механізми нагляду за дотриманням процесуальних правил. Вони покликані забезпечити правильність ведення судового процесу, контроль за виконанням рішень, дотримання строків та порядку проведення засідань.

- Санкційні норми — передбачають відповідальність за порушення господарських процесуальних норм. Це можуть бути штрафи, процесуальні санкції, визнання певних доказів недопустимими, накладення дисциплінарних заходів на представників сторін або інших учасників процесу [6].

Таким чином, класифікація господарських процесуальних норм дозволяє систематизувати їх за призначенням, сферою дії та змістом, що забезпечує зрозумілу і структуровану організацію господарського судочинства, гарантує ефективність захисту прав учасників господарських відносин та підтримку стабільності економічних процесів у державі.

2.4. Нормативно-правові джерела господарського процесуального права

Основними джерелами господарського процесуального права є [8]:

1. Господарський процесуальний кодекс України (ГПК) – базовий нормативний акт, що визначає порядок розгляду господарських справ у судах.

2. Закони та підзаконні акти України, що регулюють окремі види господарських відносин та процесуальні питання.

3. Міжнародні договори та угоди, ратифіковані Україною, що впливають на господарське процесуальне регулювання.

4. Судова практика – є важливим джерелом, що формує прецедентне застосування норм господарського процесуального права.

Комплексне використання цих джерел дозволяє забезпечити ефективність, передбачуваність і стабільність правового регулювання господарських відносин.

Проведене дослідження предмета і системи господарського процесуального права дозволяє зробити такі висновки [10]:

1. Предмет господарського процесуального права охоплює суспільні відносини, що виникають у процесі здійснення господарського судочинства, забезпечуючи правовий захист суб'єктів господарювання та реалізацію їхніх процесуальних прав.

2. Система господарського процесуального права є структурованою сукупністю норм, яка включає загальну, особливу та прикінцеву частини, що регулюють усі стадії господарського процесу – від подання позову до виконання судового рішення.

3. Класифікація господарських процесуальних норм дозволяє чітко визначити їх функції, сферу застосування та правові наслідки, що підвищує ефективність судового розгляду [12].

4. Нормативно-правові джерела господарського процесуального права формують правову основу для врегулювання господарських спорів, забезпечують узгоджене застосування норм та інтеграцію в міжнародно-правові стандарти.

Таким чином, вивчення предмета та системи господарського процесуального права створює міцну теоретичну базу для аналізу його практичного застосування, що буде розглянуто у третьому розділі роботи.

РОЗДІЛ 3

ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА

3.1. Органи, що здійснюють господарське судочинство

Основним органом, який реалізує норми господарського процесуального права, є господарський суд. В Україні система господарських судів включає [1]:

- Верховний Суд у складі Касаційного господарського суду – здійснює перегляд рішень нижчих інстанцій;
- Апеляційні господарські суди – розглядають апеляційні скарги на рішення місцевих господарських судів;
- Місцеві господарські суди – першої інстанції, де відбувається первинний розгляд господарських спорів.

Крім безпосередньої діяльності судів, у системі господарського процесуального права важливу роль відіграють інші органи та особи, які забезпечують ефективне здійснення судочинства та реалізацію судових рішень. До них належать арбітражні керуючі, виконавчі служби та органи державної влади, що здійснюють контроль за виконанням рішень суду, кожен із яких виконує специфічні функції у межах господарського процесу.

Арбітражні керуючі — це спеціально уповноважені особи, які залучаються у справах про банкрутство та фінансову неплатоспроможність підприємств. Вони здійснюють управління майном боржника, організують реалізацію активів, формують реєстр вимог кредиторів та контролюють дотримання процедури погашення боргів. Арбітражні керуючі діють на підставі закону та рішень суду, виконуючи процесуальні функції, що гарантують реалізацію прав кредиторів і боржників у складних фінансових ситуаціях [3].

Виконавчі служби відповідають за примусове виконання рішень господарських судів. Вони забезпечують фактичне відновлення порушених прав: стягують кошти, передають майно, накладають арешт на активи, контролюють терміни та порядок виконання рішень. Діяльність виконавчих служб є невід'ємною частиною процесуальної системи, оскільки без її участі судові рішення залишалися б формальними актами, а не ефективним засобом захисту прав учасників господарських відносин.

Органи державної влади та контролюючі установи виконують функції нагляду та контролю за додержанням законності у сфері виконання рішень. Це можуть бути податкові органи, митниця, антимонопольні органи або інші державні інституції, які беруть участь у господарських спорах у межах своїх повноважень. Вони забезпечують, щоб сторони виконували рішення у відповідності до законодавства, і можуть вживати заходів реагування у випадках порушень [5].

Таким чином, система господарського процесуального права не обмежується діяльністю судів: участь арбітражних керуючих, виконавчих служб та органів державної влади створює комплексний механізм захисту та реалізації прав і законних інтересів суб'єктів господарювання. Це забезпечує ефективність судочинства, гарантує виконання рішень та підвищує довіру учасників господарських відносин до правової системи загалом.

3.2. Основні стадії господарського процесу

Господарський процес у системі господарського судочинства проходить кілька чітко визначених стадій, кожна з яких має своє процесуальне значення та забезпечує поетапне вирішення спору, захист прав і законних інтересів учасників господарських відносин. Розглянемо їх детальніше [7].

1. Підготовча стадія. Підготовча стадія є першою і визначальною у господарському процесі. Вона включає кілька ключових процедур:

- Подання позову — позивач звертається до господарського суду із заявою про захист своїх прав або оскарження дій/рішень відповідача. Позов повинен відповідати встановленим законом вимогам щодо форми та змісту.
- Перевірка повноти та правильності документів — суд перевіряє, чи правильно оформлені документи, чи дотримані строки подання, чи визначено чітко вимоги позивача, предмет та підстави спору.
- Визначення сторін та предмета спору — суд встановлює, хто є учасниками справи (позивач, відповідач, треті особи) і який саме правовий інтерес підлягає захисту.
- Призначення судових засідань та підготовка до розгляду — суд може направити сторони на підготовчі засідання, визначити строки на подання доказів та клопотань, роз'яснити права та обов'язки учасників процес [9].

Мета цієї стадії — забезпечити повну готовність справи до розгляду та зменшити можливість затримок або процесуальних порушень у подальшому.

2. Розгляд справи у суді першої інстанції. На цій стадії відбувається безпосереднє розглядання спору:

- Проведення судових засідань — сторони мають можливість викласти свої аргументи, подати пояснення та клопотання. Суд забезпечує рівні умови для сторін, дотримуючись принципів змагальності та рівності.
- Дослідження доказів — суд аналізує документи, матеріали справи, свідчення свідків, експертні висновки. Цей етап критично важливий для формування об'єктивної картини подій та правильного встановлення фактичних обставин справи.
- Заслуховування сторін і третіх осіб — учасники процесу мають право давати пояснення, заперечувати проти доказів іншої сторони та брати участь у дебатах [11].

- Прийняття рішення судом першої інстанції — на підставі вивчення доказів та застосування матеріального права суд формулює обґрунтоване рішення, яке визначає права та обов'язки сторін.

3. Апеляційне та касаційне провадження. Після ухвалення рішення суду першої інстанції сторони мають право на його оскарження:

- Апеляційне провадження — передбачає перевірку законності та обґрунтованості рішення суду першої інстанції, врахування нових доказів або процесуальних порушень. Апеляційний суд може залишити рішення без змін, змінити його або скасувати й направити справу на новий розгляд.

- Касаційне провадження — передбачає перевірку застосування норм права судом нижчої інстанції. Касаційна інстанція оцінює правильність правового аналізу та застосування законодавства, не переглядаючи фактичні обставини справи, крім випадків грубих порушень[13].

Ця стадія забезпечує контроль якості судових рішень і дозволяє виправляти можливі помилки, підвищуючи справедливість і законність судочинства.

4. Виконавче провадження. Виконавче провадження є завершальною стадією господарського процесу і полягає у реалізації судового рішення:

- Примусове виконання рішень — через державну виконавчу службу або приватних виконавців забезпечується стягнення коштів, передача майна або виконання інших приписів суду.

- Контроль за дотриманням строків і порядку виконання — виконавчі органи перевіряють своєчасність та повноту виконання рішень, можуть накладати арешти чи застосовувати інші забезпечувальні заходи.

- Завершення виконання — після повного виконання рішень провадження закривається, що означає фактичне відновлення порушених прав та завершення процесу судового захисту [15].

Таким чином, послідовність стадій господарського процесу — від підготовки до виконання рішення — забезпечує комплексну реалізацію прав учасників спору, гарантує законність, справедливість та ефективність

судового захисту в сфері господарських відносин. Ці стадії забезпечують ефективність правового регулювання господарських відносин та захист прав сторін.

3.3. Аналіз судової практики та приклади застосування господарського процесуального права

Судова практика є надзвичайно важливим інструментом реалізації господарського процесуального права, оскільки вона демонструє, як норми Господарського процесуального кодексу України (ГПК) застосовуються на практиці та як вони впливають на врегулювання конкретних господарських спорів. Аналіз судових рішень дозволяє зрозуміти не лише механізми захисту прав, але й особливості тлумачення законодавчих норм у різних категоріях справ [4].

1. Вирішення спорів щодо невиконання договорів поставки або підряду. Господарські суди часто розглядають спори, пов'язані з неналежним або неповним виконанням договірних зобов'язань. Судова практика в таких випадках показує, як застосовуються норми про строки виконання договору, порядок відшкодування збитків, вимоги до доказування порушення зобов'язань та компенсації. На основі рішень судів можна простежити, як суди оцінюють докази, визначають ступінь вини сторін і вирішують питання стягнення неустойки або пені, що дозволяє учасникам господарських відносин передбачати можливі наслідки своїх дій у майбутньому.

2. Корпоративні спори між учасниками підприємств. Корпоративні конфлікти є однією з найбільш складних категорій господарських справ. Судова практика демонструє, як застосовуються процесуальні норми при вирішенні спорів щодо управління підприємством, розподілу прибутку, виходу учасників із товариства, порушення корпоративних прав та обов'язків. Розгляд таких справ включає оцінку договорів про участь у

капіталі, статутних документів підприємства, протоколів загальних зборів та рішень органів управління. Судова практика показує, як суди забезпечують баланс інтересів сторін і дотримання принципу рівності учасників [3].

3. Спори з податкових питань, включаючи стягнення податкових зобов'язань. Судова практика у податкових спорах ілюструє, як господарські суди застосовують норми ГПК разом із нормами податкового права. Це стосується, наприклад, оскарження рішень податкових органів, стягнення податкових зобов'язань, штрафів та пені, а також визначення правомірності дій контролюючих органів. Судові рішення формують прецедент щодо допустимості доказів, порядку перевірки фінансової документації та обґрунтування вимог до платників податків.

4. Справи про банкрутство та фінансову неспроможність підприємств. Процедура банкрутства є однією з найбільш регламентованих і одночасно складних сфер господарського процесу. Судова практика показує, як застосовуються норми щодо визнання підприємства неплатоспроможним, призначення арбітражних керуючих, складання реєстру вимог кредиторів та черговості задоволення їхніх вимог. Крім того, практика ілюструє, як суди розглядають питання виведення активів, відновлення фінансової стабільності та захисту прав кредиторів і боржників [15].

Таким чином, судова практика виступає своєрідним містком між теоретичними нормами господарського процесуального права та їх практичною реалізацією, дозволяючи оцінити ефективність законодавства, прогнозувати результати судових розглядів і формувати єдину правозастосовчу практику. Вона є не лише джерелом прикладних знань для суддів і юристів, але й важливим елементом правової культури та стабільності господарських відносин в Україні. Аналіз практики демонструє, що ефективність судочинства залежить від правильного застосування принципів господарського процесуального права, чіткого дотримання процедур та забезпечення рівності сторін.

3.4. Проблеми та перспективи розвитку господарського процесуального права

Серед основних проблем господарського процесуального права сучасності можна виділити [10]:

1. Тривалість розгляду справ – складність процедур та перевантаженість судів.
2. Недостатній рівень цифровізації судочинства – уповільнює процес подання документів і обробку інформації.
3. Непослідовність застосування норм у практиці – різні суди можуть трактувати одні й ті ж норми по-різному.
4. Необхідність удосконалення законодавчої бази – адаптація до сучасних економічних умов та міжнародних стандартів.

Перспективи розвитку включають: вдосконалення ГПК, підвищення рівня електронного судочинства, навчання суддів і учасників процесу, а також гармонізацію норм з європейським законодавством.

Проведений аналіз практичного застосування господарського процесуального права дозволяє зробити наступні висновки [19]:

1. Господарські суди та інші органи забезпечують реалізацію норм господарського процесуального права та захист прав суб'єктів господарювання.
2. Основні стадії господарського процесу, від подання позову до виконання судового рішення, формують логічну та ефективну систему розгляду спорів.
3. Судова практика демонструє реальні механізми застосування норм та їх значення для врегулювання економічних відносин.
4. Сучасні проблеми господарського процесуального права потребують законодавчих та організаційних вдосконалень для підвищення ефективності судочинства.

ВИСНОВКИ

У курсовій роботі було досліджено поняття, предмет і систему господарського процесуального права, його принципи, нормативну базу та практичне застосування.

Основні результати дослідження:

1. Господарське процесуальне право є самостійною галуззю права, що забезпечує правовий захист суб'єктів господарювання, регулює процесуальні відносини та порядок здійснення господарського судочинства.

2. Предметом господарського процесуального права є суспільні відносини, які виникають у процесі розгляду господарських спорів та реалізації процесуальних прав і обов'язків учасників [4].

3. Система господарського процесуального права включає загальну, особливу та прикінцеву частини, які забезпечують структуроване та ефективне врегулювання господарських процесуальних відносин.

4. Основні принципи галузі – законність, рівність сторін, справедливість, економічність, гласність і неперервність судочинства – створюють основу для ефективного функціонування господарських судів.

5. Практичне застосування господарського процесуального права демонструє його значення для вирішення економічних спорів, водночас сучасні проблеми вимагають вдосконалення законодавства, цифровізації судочинства та уніфікації судової практики [11].

Таким чином, дослідження підтверджує важливість господарського процесуального права для забезпечення стабільності та справедливості економічних відносин в Україні та окреслює напрями його подальшого розвитку.

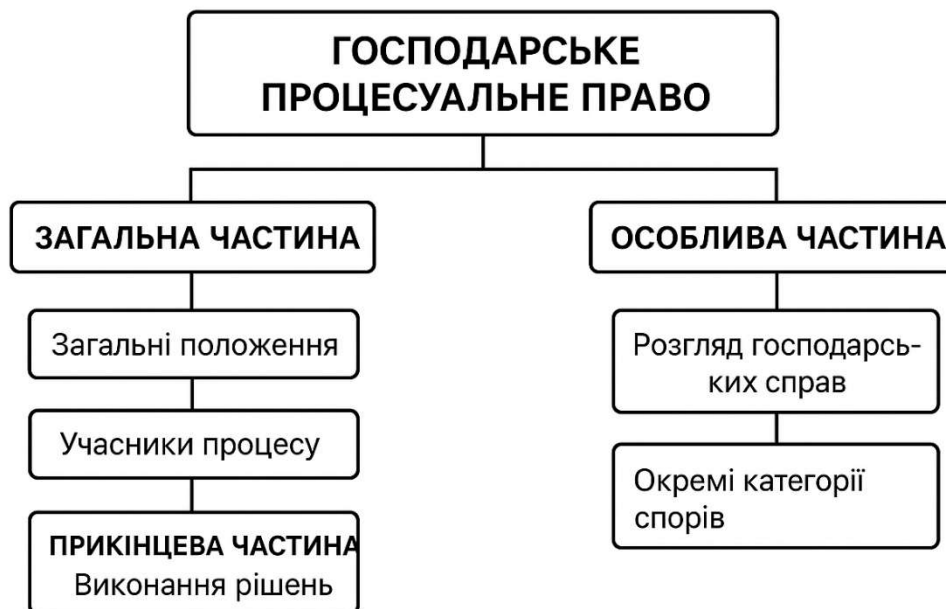
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексєєва М. І. Господарське процесуальне право України: теорія та практика. – К., 2019.
2. Бутенко В. М. Господарське право України: навчальний посібник. – К., 2020.
3. Власенко О. В. Принципи господарського процесуального права. – Харків, 2018.
4. Коваленко П. М. Судова практика та розвиток господарського процесуального права. – Львів, 2021.
5. Левченко І. Ю. Правове регулювання господарських спорів. – К., 2017.
6. Мельник С. В. Система господарського процесуального права України. – Дніпро, 2019.
7. Петренко О. В. Теорія та практика господарського процесу. – К., 2020.
8. Руденко Т. А. Актуальні проблеми застосування норм господарського процесуального права. – Київ, 2021.
9. Сидоренко В. П. Принципи господарського судочинства в Україні. – Харків, 2018.
10. Ткаченко А. М. Господарське процесуальне право та сучасна судова практика. – К., 2022.
11. Шевченко Н. В. Господарське процесуальне право: навчальний посібник. – Львів, 2019.
12. Європейська конвенція з прав людини (ратифікована Україною 1997 р.).
13. Офіційний вебпортал Верховного Суду України – www.scourt.gov.ua.
14. Наукові статті у журналі «Вісник господарського судочинства України», 2018–2023 рр.

15. Матеріали Всеукраїнських науково-практичних конференцій з господарського права, 2017–2022 рр.
16. Господарський процесуальний кодекс України від 06.07.1991 № 1798-XII (зі змінами).
17. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.
18. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV.
19. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV.
20. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 № 2453-VI.

ДОДАТКИ

СХЕМА СИСТЕМИ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА

Таблиця основних принципів господарського процесу

Принцип	Зміст	Значення у процесі
Законність	Дії суду та сторін здійснюються відповідно до законів	Забезпечує легітимність рішень
Рівність сторін	Усі учасники мають однакові права	Гарантує справедливий судовий розгляд
Справедливість	Об'єктивність і неупередженість рішення	Формує довіру до судової системи
Гласність	Відкритість процесу, доступ до інформації	Підвищує прозорість судочинства
Економічність і оперативність	Швидке і ефективне вирішення спорів	Зменшує витрати сторін і часу
Неперервність судочинства	Забезпечення безперервного розгляду та виконання рішень	Гарантує реалізацію прав учасників

Приклад класифікації господарських процесуальних норм

Критерій	Види норм	Приклад
За характером регулювання	Процесуальні, матеріальні, охоронні	Процесуальні: порядок подання позову; Охоронні: примусове виконання рішення
За сферою застосування	Загальні, спеціальні	Спеціальні: корпоративні спори, банкрутство
За змістом	Регламентуючі, контрольні, санкційні	Санкційні: відповідальність за порушення строків подання доказів

Схема стадій господарського процесу

1. Підготовча стадія

- Подання позову
- Перевірка документів
- Визначення сторін та предмета спору

2. Розгляд справи у суді першої інстанції

- Проведення засідань
- Дослідження доказів
- Заслуховування сторін

3. Апеляційне та касаційне провадження

- Оскарження рішень
- Перевірка законності та обґрунтованості рішень

4. Виконавче провадження

- Примусове виконання рішення
- Контроль за дотриманням строків
- Завершення виконання

Приклад судової практики

Категорія спору	Приклад справи	Основні процесуальні дії
Договірні спори	Невиконання договору підряду	Подання позову, подання доказів, заслуховування сторін, ухвала суду
Корпоративні спори	Конфлікт учасників ТОВ	Подання позову, розгляд статутних документів, арбітражне керування
Податкові спори	Оскарження рішень податкової	Збір фінансових документів, слухання сторін, ухвала суду
Банкрутство	Визнання підприємства неплатоспроможним	Призначення арбітражного керуючого, складання реєстру кредиторів, контроль виконання рішень